

ՅԵՆԿ

Երբորդ հարստի Շախմատային Գիտելեաց :

Եղատութիւն զարմանալի	172:	Երկրմէ ճամբայ և Շողեկաթ	69:
Եծուխին մենդարար որակութիւնը	159:	Երկրորդ Ս' նացորդաց ժիլ գլխուն 2 համարին	53:
Եղէկ կողմին վրայ մտածել	112:	Վրայ	33:
Եղէքսանդր և Վա Հարսի	88:	Երոնաղէմ	101:
Եղծիք մեռնելու Քրիստոնէի մը	157:	Թաթառ	61:
Եղօտ լըս առարկան ու իրիկվան	21:	Թալիփօթ ծառ	141:
Եյր և կին	4:	Թէատրոն մեծ	146:
Ենաստուածութիւն	15:	Թէյ	46:
Ենխոհմութիւն	4:	Թէպէտի կամ Թէփէյի քարէ պատկերը	19:
Ենպէտ բան չի կայ	148:	Թուարան զարմանալի	186:
Ենտեղութիւն մեծ	112:	Թամանակ անկայուն ու նեղութեան	32:
Եշխարհ անցաւոր	158:	Թամանակ կարգաւորեալ	112:
Եշխարհիս ճամբան	115:	Թարութիւն	23:
Եշխարհիս նոր տէրերը	176:	Թին ակոսյին կազմութիւնը	190:
Եպաշխարութիւն	171:	Թմաստութիւն ճշմարիտ	20:
Եպերախտութիւն	13:	Թնքնակամութիւն	113:
Եռեղծուած Շախմատային Գիտելեացի	180:	Թնտոնի սեղանաւորներուն Թողովարա- նը	85:
Եստուած	105:	Թորիս ծանրաբայլ	94
Եստուած միսիմարութեան	73:	Թուրքի	109:
Եստուածային կամայ հպատակութիւն	192:	Թուրքի	130:
Եստուծոյ զոյնութեանը վկանները	20:	Թուրքի	80:
Եստուծոյ հետ հաղորդութիւն	68:	Թուրքի	48:
Երեզակ	37:	Թուրքի	4:
Երծիւ ճերմակ գլուխ	14:	Թուրքի	189:
Երծիւի մը բունին վրայ	50:	Թուրքի	64:
Երդր շինելու կերպ	112:	Թուրքի	192:
Եֆիօն Գարահիսար	161:	Թուրքի	79:
Բանջար եփելու նոր կերպ	160:	Թուրքի	131:
Բարեկամ	11:	Թուրքի	52:
Բարեկամի ընտրութիւն	13:	Թուրքի	81:
Բարկութիւն	171:	Թուրքի	96:
Բնութեան պարզ և ներքին	128:	Թուրքի	107:
Գալիլէոս	192:	Թուրքի	184:
Գինեմոլ մարդուն ստորագրութիւնը	172:	Թուրքի	168:
Գիտութիւն ճշմարիտ	80:	Թուրքի	132:
Գովութիւն և պարստանք	158:	Թուրքի	36:
Գոթ Նուապետ	128:	Թուրքի	45:
Գրամանոյ Եղգիպի	97:	Թուրքի	177:
Գիղթափ քանի մը թայներու	66:	Թուրքի	100:
Կէկղեցի	80:	Թուրքի	
Կրախտագիտութիւն	66:	Թուրքի	
Կրեակայական չարիք	4:	Թուրքի	
Կրկնութիւն	49:	Թուրքի	

Լրիսայ երկակենցաղ	5:	Չինացոց նաւերը	17:
Լրօնք չի հասած	80:	Պայտ . Տես Ձիու պայտ	
Հարստութիւն անօգուտ	192:	Պատասխանի Շտեմարանիս քե և ք թուոյն	
Հաւատքին ընծայած բերկրութիւնները	160:	մէջի հարցումներուն	96:
Հիւանդանոց կենդանիներու	48:	Պատասխանի մեռնելու Վրիստոնէի մը	112:
Հոգիին ախտերը	16:	Պատերազմ վայրենի գազաններու	160:
Հոտառութիւն չունեցող գիշատիչ թռչունները	108:	Պարտաւորութիւն	36:
Հորթ ծովային	81:	Պարտաւորութիւն Լստուծոյ պատուիրանքները	16:
Ձիու պայտ	29:	նորը պահել ուղղութիւն	16:
Ղամբորդութիւն անպտուղ	30:	Պէկի Ղան	154:
Ղէօրճ Պիտրը	60:	Պուխարայի սեխերը	36:
Ղշմարտութիւն	68:	Ջորեպանի մը վարձատրելիք	164:
Սահ	45:	Սաթ	89:
Սահ և Ժամանակ	175:	Սամյը	132:
Սահը ի՞նչ է	127:	Սերմ պահելու վրայ	52:
Սայր բարեպաշտ	79:	Սխալմունք	172, 176:
Սայրերուն զարգերը	96:	Սնապաշտութիւն	163, 164:
Սարգարէ . նոր մարդարէներ	51:	Սուրբերուն բեռը դու օրհնութիւնը, ու	
Սարդ . մարմին մարդոյ	99:	խախտութիւնը ու տրտմութիւնը	192:
Սարդ արգար	99:	Սուրճ	117:
Սարդ երջանիկ	171:	Ստեպլին	128:
Սարդ մարդու կարօտ է	20:	Ստոյգ բան մը	13:
Սարդութիւն	111:	Ստեպլին	170:
Սարդուն վայրահակութիւնը	112:	Ստոյգ . երկու վարդերու վրայ	93:
Սեղք	93:	Տղայ խուլ ու մօնճ	60:
Սղկիթ Սուլթան Լճմէտի	190:	Տղայոց առջի սորվելիքը	128:
Ստածութիւն մահուան մօտ հաւատացեալներուն համար	173:	Տղայոց հարկաւոր սորվելիքները	4:
Յակոբին Լստուածը	126:	Տղայոց պատիւ և սէր ցուցնել	16:
Յախտեանականութիւն	100, 147:	Տղաքը աստիճանով պարտին ընդունիլ	
Յարութիւն մարմնոյ	116:	գիտութիւն	169:
Յօհանէս Պընիանին երազը	6, 21, 38, 53, 73, 86, 102, 117, 135, 149:	Տէրվիչի մը թագաւորի մը հետ խօսակցիլը	171:
Յօհանէս Պընիանին վարքը	165:	Տնտեսութիւն . իրեք Տնտեսութիւններուն	
Նաւակ կենաց	129:	մէջի զգալի համբարձումները	183:
Ներողութիւն	126:	Փորձութիւն	100:
Նշան չար	4:	Փուռում Սօթութիւնը և Պնարիսցի Փախիւրը	181:
Նոր տարիի վրայ մտածութիւն	1:	Փոփոխութիւն զարմանալի	145:
Նպատակ իմաստուն և բարի մարդու	83:	Քապուղիստանի միրգերուն ու զիններուն	31:
Շնորհքով աճեցէք	176:	վրայ	189:
Շողեկաւք	69:	Քափուռ	11:
Ոսկեծուկ	80:	Քննութիւն անձին	65:
Ոտք, թաց և պաղ	80:	Քուտու	95:
Որդեսիրութիւն	63:	Քրիչթօն ուսումնականին վրայ	91:
		Քրիստոնէութիւն	52:
		Քրիստոս է ամենայն յամենայնի	27:
		Քլամինկօ	178:
		Քոռանիս Իշխան Բարա կուսյի	

Յանի Պատկերաց :

1. Կրիայ երկակենցաղ	5:	15. Նովային Հորթ	81:
2. Ըրծիւ Ղերմակ գլուխ	14:	16. Լորիս ծանրաքայլ	85:
3. Չինացոց նաւերը	17:	17. Լուսին	94:
4. Ըղօտ լոյս	21:	18. Գրամանոց Լնգղիայի	97:
5. Ֆլամինկօ	27:	19. Թաթառ	101:
6. Լորուսաղէմ	33:	20. Լոնգոնի սեղանաւորներուն ժողովա-	
7. Ըրեգակ	37:	րանը	113:
8. Թեփէի քարէ պատկերը	46:	21. Սուրճ	117:
9. Լորիքովի դաշտը	49:	22. Եւաւակ կենաց	129:
10. Լագիպտական նշանագրութիւն	53:	23. Լֆիոն Գարահիսար	161:
11. Թալիփօթ ծառ	61:	24. Կնու	177:
12. Վուտու	65:	25. Ժուռում Սաթունթուէ Պնարիսցի ֆա-	
13. Շողեկառք	70:	խիւրը	181:
14. Ղեղքըված լեռ մը	71:	26. Սզկիթ Սուլթան Լհմէտի	190:

ՇՏԵՄԵՐԱՆ

ՊԻՏԱՆԻ ՊԻՏՆԼԱՆՑ

ՅՈՒՆԻԱՆ 1 :

1841

ԹԻԻ 25 :

Սրտածախի նոր գործի վրայ :

Իրում է թէ մէկ տարի մ'ալ անցաւ : Բոլոր իր ընծայած ուրախութիւններովը ու տրտմութիւններովը, բոլոր իր մեղքերովը ու պարտաւորութիւններովը, բոլոր իր խրատներովը ու արտօնութիւններովը թըռաւ զնաց մի : Եւ յո' անցաւ զնաց : Ս'իլիո՛նաւոր անձանց կեանքը վերջացուց, և իր ընտրեալ սրբնեաց յորձանք մը գերեզմանին ու դատաստանին աւելց տարու զանոնք : Տարի մ'ալ անցաւ զնաց, զիշերվան երազի պէս անցաւ զնաց ան :

Ժամանակին սրբնեաց յորձանքին մէջ մարդս ուրիշ բան մը այնչափ անհոգութեամբ և անորոշաբար չի նկատեր՝ որչափ որ ինքըզինքը : Մէկ մարդ մը ծովեզերքը որ կայնի՝ իրեն կերեայ թէ յորձանքը անխմանալի արագութեամբ կը վազէկոր . բայց անոր՝ որ յորձանքին վրայէն վար կիջնակոր, բոլոր ջուրին երեսը շփշխտակ կերեայ, ու չիմանար թէ ան յորձանքը ինչ զարմանալի արագութեամբ առեր կրտանիկոր զինքը : Միայն ծովեզերքը նայելով և իր տեսութենէն փախչող տեսարաններուն վրայ իր աչքը ետեւը ձգելով է՝ որ իր առաջ երթալը կրտեսնայ : Եւ ինչ սքանչելի արագութեամբ ինքը կերթակոր : Միայն քանի մը տարի է որ ես կեանքին նոր բացված օրերը ողջունեցի . երեկ ինքը զինքիս ըսի՝ թէ ես տակաւին անոր միջօրէին կամ կիսուն հասած չեմ . բայց այսօր ան միջօրէական պայծառութիւններուն կընայ իմ՝ ու անոնք կամ բոլորովին կորընչած են, կամ թէ ահա իրիկվան ամպերուն ետեւէն վար կիջնանկոր : Չեմ կընար յուսալ որ աս մըրկալեց կլիմայիս ալէկոծութիւններուն ալ կարող ըլլամ զիմանալ : Պիտո շատը՝ աս վտանգաւոր ծովերուն վրայ քա-

նի մը ալիքներ կամ գուցէ քանի մը պարզ օրեր են՝ որոնց կընամ յուսալ իմ նաւաբեկութենէս կամ իմ բաղձացած նաւահանգիստը հասնելէս առաջ :

Ինչո՞ւ աս տարիները այսչափ սրբնեաց կըթռչնէկոր : Եպանի բաներուն վրայ յոյս զնելէն՝ քան թէ անցեալ բաներուն վրայ նայելէն է որ մարդիկ երկրաւոր բաներուն չափազանց բարձր պատիւ կընծայեն : Ես այսօր իմ հայրերուս պառկած գերեզմաններուն վրայ պրտըտեցայ, անոնց հողին վրայ շուք ընող ծառերուն մէջը ժամանակս անցուցի : Մտածեցի թէ՛ իմ հայրերուս ցեղերը հոս կը բնակինկոր . ճշմարիտ՝ հոս են անոնք : Եւնոնք որ ես կըսիրէի՝ ու տակաւին կըսիրեմ՝ և կըյուսամ միշտ սիրել նէ, հոս են : «Ես աշխարհիս վայելչութիւնը անցած է» : Երկրաւոր բարութիւններուն ան գեղեցիկ գործարանը աւաղի վրայ շինված է : Գոթորիկին առջի դարներուն կըջարժի և կըկործանի : Եւշխարհի մեծութիւնները արծիւի թևեր ունին՝ ու կըթռչնէ կերթան : Եւսանկ ըլլալը աղէկ է . թէ որ ուրիշ կերպ ըլլար, չար օրերը շատ հեռուն պիտի զնէինք, ու անանկ պիտի ապրէինք՝ որպէս թէ մենք մեզի համոզվեր ենք երկրի վրայ անմահ մնալու : Երբոր Վենետիկի դուքսը՝ Ե . Կարոլոս Թաւալաթին սուրբ Մարկոսի եկեղեցիին զանձատունը և իր հոյակապ պալատը ցուցուց, Թաւալաթը անոնց վրայ զմայելելու տեղը՝ աս խօսքը ըսաւ . «Եսոնք են ան բաները՝ որոնք մարդըս այնչափ դժկամակ կընեն մեռնելու» :

Ինչ արագաշարժ թևերով իր ընթացքը կատարեց աս նոր անցած տարին : Ես մեր երկրաւոր կեանքը իր վախճանին մօտե նալուն ինչպէս հաւաստի և ճշմարիտ նըշանն է աս : Եւմէն մէկ տարի անցեալ տարիներուն թիւը կէվեցունէ, ու գալիքներունը կըբախտեցունէ : «Խնորձ բան են

Յորձանք, ագլի ինչ :

ձեր կեանքերը . մըրիկի պէս էք որ քիչ մը կերեալ, ու ետքը կը կորնչի : Ի՞նչ է կեանքը երբոր ընելու բաներնուս շատու թեանը հետ ու վատըրկելու կամ կորսնչուցունելու շահերուն մեծութեանը հետ բաղդատենք նէ ան : Ի՞նչ է կեանքը երբոր մտածենք թէ ինչպէս զիւրութեամբ կրնայ կորնչիլ ան, կամ երբոր միտքերնիս բերենք անոր փոխելուն և ապականելուն հազարաւոր պատճառները որ սահմանված են միշտ իրեն պատահիլ : Ի՞նչ է կեանքը երբոր անիկա բաղդատենք ան մշտապէս գոյութեան հետը որուն միայն սկզբնաւորութիւնն է աս : Ի՞նչպէս վաղանցիկ, ի՞նչպէս անհատաւ է ան : Բազմաշխատ ճանապարհորդը ինքըզինքը հանդէսցունելու համար կը պառկի թէ չէ, մէյմալ զինքը կարծի ցունեն իր ճամբան երթալու, կամ կրկան չեն իր յաւիտենական բնակարանը մտնելու : Կեանքերնիս մըրիկի կընմանի : Ընթրնթաց ամալը՝ ան ցնդական շողին՝ աղէղէն նոր ելած ան նետը՝ ան թուամբու խորը՝ ան ծաղիկը որ հազիւ թէ իր զեղեցկութիւնը ցուցուցած կը թափի՝ և հազիւ թէ իր անուշահոտութիւնը իմացված կանցնի կերթայ, շատ յարմար նշաններ նմանութիւններ են մարդուս կեանքին :

Ուրիշ բան չեմ ես՝ բայց եթէ թափառական մը, պանդուխտ մը ու նոյնքան մը երկրի վրայ : Թէպէտ և ամէն բան իմ բոլոր տիքս ուրախութեամբ լցված կերեւան, բայց ես զիս ասոր քսորոված ու առանձին ըլլալ կիմանում : Հազար տեսակ բաներ կուգան իմ միտքս՝ անցեալը ինծի յիշել տալու, և պառնիին վրայ զիս զուշացունելու, և ներկային վրայով քանի մը պատշաճաւոր մը տածութիւններ ընելու ինծի առաջնորդելու : Ես աշխարհս իմ բնակարանս չէ . ես անիկա չափէն էվել իմ հանգստութեանս տեղը ըրի : Եսոր ձայն մը կը լսեմ՝ հրեշտակային քաղցր եղանակով, որ իմ մենակեաց սրտիս կը փսփսա՝ ըսելով, « Ելի՛ր, ու մէղիկ դնա ասկից . քանզի աս քուկին հանգստութիւնդ չէ » : Ես իմ հօրս տունէն հեռացած եմ՝ նեղութիւններ ու տառապանքներ ճաշակած եմ՝ յոյսէ զրկվելներ և կորուստներ քաշած եմ . երկրաւոր բարեկամներէս օտարած եմ . սիրտ մաշեցու

նող յուսերուն անճանթ չեմ . ներքին պատերազմներուն վրայով քիչ մը բան գիտեմ : Բայց երբեմն ան հեռաւոր և խոտալիտ ժառանգութեան նշոյլը կը տեսնամ . որ բոլորին փոխարէնը չափէն է վելի հատուցում մըն է ինծի : Ինծի սըրտնեղութիւն չէ որ ես արեգակին տակը մէկ մնայուն ժառանգութիւն մը չունիմ . ես աստեղ միայն մէկ անցաւոր ճանապարհորդ մըն եմ : Յօժար սրտով կուգեմ անանկ մէկ կու մը զգացումը ունենալ՝ որ տեղէ տեղ կանցնի՝ և առարկայէ առարկայ կըրթայ՝ երկար ժամանակէ՝ ի վեր բաղձացված հեռաւոր բնակարանի մը վրայ իր աչքը դնելով, երբոր իրարու ետէէ եկած բոլոր տեսարանները դիմեմ կեանքիս վախճանին կրմօտիկցունեն, և ամէն աս երկրաւոր փոփոխութիւնները ան վերջին հանգստութեան յոյսերը ինծի սիրելի կընեն : Ես տեղըս ապրիլը չի պիտի ըլլայ իմ վերջին նպատակըս, որչափ երջանկութեամբ որչափ օջտակար ըլլալով և որչափ աղէկ ալ որ ըլլայ ան : Ես յաւիտենականութեան համար ծնած եմ : Կանաւանդ որ հիմայ ևս ես յաւիտենականութեան մէջ եմ : Դամանակը յաւիտենականութեան մէկ մասն է : Դամանակը ծովի մը կարճ պարանոցը կամ մէկ պղտի ծոցն է՝ բայց տակաւին յաւիտենականութեան անհուն ովկիանոսին մէկ մասն է ան : Երաւցունէ մէկ մեծ փոփոխութիւն մը մեղի կըսպասէկոր : Մենք աս բնակարանը ձգելու՝ ու հողիններուն աշխարհը երթալու ենք : Բայց տակաւին նոյն տեղութեան մէջը պիտի ըլլանք, ու յաւիտեան պիտի ապրինք :

Մէկ նոր տարի մը մտնանքու՝ չեմ գիտեր թէ որ անանկեկալ կողմէն, կամ ի՞նչ անզգուշ ժամու կուգան դժուարութիւնները և վտանգները : Ի՛՜՜ թէ կարող ըլլայի էվել լօք վայելելու Եստուծոյ սէրը, փրկիչին ներկայութիւնը, և միշտ օրհնեալ Հոգիին շնորհքը : Ի՛՜՜ թէ կարող ըլլայի էվելօք ու նենալու մէկ հանդարտ և բարի խղճմտանք մը, ու Յիսուս՝ Բրիտանի խաղաղութիւն աւետարանող աքեանը ցանկալի ներգործութիւնը : Բանի մը պատճառներէ ես աս տարիս դողդողացող սրտով մը կըսկըսիմ կոր . կը վախնամ որ իմ ճամբաս կը կորսնչու

ցունենմ. կը դողամ որ չըլլայ թէ շիտակ ճամբայէն խոտորիմ. որ չըլլայ թէ ծուլութեան և հեշտութեան սահմաններուն մէջը դիս հանգչեցունեմ ուղեմ. որ չըլլայ թէ միտքը յամբարակող զմայլելի տեղ մը պառկիմ քնանամ. որ չըլլայ թէ բուն իմ յանդգնութիւնովս և յանձնապատասխանութիւնովս ես զիս ձեռք տամ : Կրնամ յիշել ես մէկ քանիները՝ որոնք շիտակ ճամբան մէկդի ձգեցին, ու որոգայթներու մէջ ինկան. և անոնց յիմարութեանը տրտմալի յիշատակութիւնը իմ ճամբուս վրայ փռված տարածված է : Ինչո՞ւ համար պիտի յուսամ թէ ես առանց տեսնելու և առանց վնասելու պիտի անցնիմ անկից : Թշնամին քընացած է : Քանի քանի անգամ ես իր խորամանկութիւններովը խաբւեցայ : Ո՛ր տեղ որ ես պառկիմ և ո՞ր ատեն որ ելեմ, ինքը միշտ իմ քովս է : Եւ ինչո՞ւ համար խաղաղութեան վրայով երազեմ, ինչո՞ւ համար չի հսկեմ և չաղթեմ : Հանձնապատասխանութիւնը ու ծուլութիւնը շատի չի պիտի նստին ինծի : ()Րհնեալ Լստուած իմ, դուն ինծի ձեռք տուր, ու ես ապահով պիտի ըլլամ : Քու սխալական ստեղծութիւնդ վրայ գլխս. քու մոլորեալ զաւակդ ներք. պահէ, և քու շնորհացդ առատութիւնովը քու խղճալի աղաչողը օրհնէ. տարի մ'ալ զինքը պաշտպանէ. Թող մի տար որ ինքը աս աշխարհիս կերպարանքովը կերպարանի. ջերմ և խոնարհ սիրտ մը տուր իրեն. բան մը Թող չի խափանէ կամ չարգելէ իր ընթացքը վերին Սիօնը երթալու :

Տարի մը ևս պիտի ապրիմ ես՝ թէ որ իմ Երկնաւոր Հայրս կամի նէ : Եւ սակայն մեղանջելու և ինչալու՝ ու իմ փրկիչս և իրեն օրհնեալ հաւատքը անարգելու համար չեմ ուղեր ապրիլ : Լաւագոյն է մեռնիլ քան ապրիլ ոչ բարի վախճանի համար : Կուգեմ ապրիլ մինչև որ իմ գործս լըմննայ. հանդարտ պիտի ըլլամ երբոր անկեալ խիստ ծանր ըլլայ, և միշտ Լստուծոյ օգնութեանը պիտի ապաւինիմ : Բայց չի պիտի վախնամ մեռնելու : Տղայ մը իր հօրը տունէն հեռու մնալ կուղէ՞ մի : Դանապարհօր մը՝ որ արդէն հոգնած է, երկարաձիգ անապատին մէջը կենալ կընտրէ՞ մի : Եղէտալի տեսարան մը պիտի ըլլար տես-

նալ զինքը որ բանտը երթալու պէս իր յաւիտենական բնակարանը կ'երթայ : Ո՛հ, Թո՛ղ տուէք ինծի որ շատ և յաճախ մտածեմ իմ երկնաւոր բնակարանիս վրայ : Թո՛ղ տուէք ինծի որ յաճախ ելլամ մտածութեան՝ աղօթքի և գոհութեան լեռը, ու հոն աշխատիմ յայտնելու փառքին մէկ նշոյլը առնել, ու իմ ցրտացած սիրտս իրեն դեռ հեռաւոր հաճութիւններովը շարժել : Եւ Լստուած սէրը՝ Լստուծոյ հետ հաղորդութիւնը՝ Լստուծոյ վրայ ջերմեռանդութիւնը ասոնք են երկնից առհաւատ չեաները կամ փորձերը : Թէ որ աշխարհին զբաղմունքներուն և սխալաւորութիւններուն մէջը չեմ կրնար անփութիս հակամիտութիւն մը ունենալ ան սուրբ աշխարհին վրայ, Թող մէկ սովորական ու յաճախ հակամիտութիւն մը ունենամ : Լս մեղանջեալս Թմրութեանը տրտմութիւնները, աս հոգեւոր սիրոյն տկարութիւնը կիմանամ, և կը փափաքիմ ան սուրբ վայրկեաններուն՝ որ ատեն ճշմարիտ զգլման փափաքը բազմաքիս ջերմութիւնը՝ ևս կատարեալ անմահութեան յոյսը իրենց սրբադան հոտը իմ հոգիս վրայ պիտի սփռեն, ու պիտի ընեն որ իմ փափաքս երկնից վրայ ըլլայ. Եւ ան ալ չէ թէ վաղանցիկ շարժում մը ըլլայ՝ վայրկեանական գրգռումով մը վառած, կամ երեակայական շարժումով մը արթնցած, հապա ջերմեռանդ սիրով և յարատեական սկզբունքով դրոշմված : Ո՛վ Հոգի Վրիստոսի, աս իմ խղճալի սրտիս վրայ ափուէ քու սէրդ, և անանկով կնքէ անկեալ յաւիտենական փրկութեան օրին համար : Պիտի ողջունեմ ամէն ճշմարտութիւնները, ամէն նախախնամութիւնները, ամէն մտածութիւնները, որոնք զիս կը հրաւիրեն առաւել մօտաւոր հաղորդակցութիւն մը ունենալ երկնից հետ : Պիտի որոճամ ան խօսքերը որ ան օրհնեալ աշխարհէն խրկելված են իմ մարած հոգիս զօրացունելու, ու ճամբուս վրայ իմ յոյսս կենդանացունելու : Պիտի ողջունեմ Լստուածային նախախնամութեան ան պատգամները՝ որոնք իմ աչքս երկրիս վրայ դնելու զիս կարգելեն, ու յաւիտենականութեան ճշմարտութիւնները ինծի կը մօտեցունեն : Չի պիտի տրտմիմ բանի մը վրայ

որ զիս երկնից հետը կընտանեցունէ : Բնաւ չի պիտի ողբամ երբոր երկրաւոր միտիթաւրութեան և վայելչութեան մէկ պզտիկ առումն ցամբի : ու ես շիփշիտակ դէպի աղբիւրին առաջնորդըմիմ : Ըստ նոր տարիիս յերեսելուն նորէն մնաս բարով պիտի ըսեմ աշխարհիս ան խոստացեալ երկիրը երթալու համար : Յօծար սրտով դէպի վեր պիտի նայիմ հվելօք հաստատուն աչքով : ու դէպի առաջ պիտի երթամ հվելօք հաստատուն քայլով : Չի պիտի կորսնցունեմ ցորեկը ամպը՝ ու դիշերը հրեղէն սիւնը իմ աչքերէս : հապա ուր որ կերթայ նէ պիտի երթամ, և ուր որ կըկայնի նէ պիտի կայնիմ :

Եւ ո՞վ, ո՞վ արդեօք ետ պիտի մնայ : Ո՞վ պիտի բաւականանայ իր յոյսերը երկրին կարծատե տեսարաններովը կապված ունեհալու : Ելլի՞ր յաւիտենականութեան՝ ո՞վ ճամբու ընկեր, ելի՞ր մտածութեան բարձր լեռներուն վրայ : ուր որ ան սուրբ քաղաքին պայծառութիւնները քու աչքիդ երևան պիտի ելլան : Ըստ աշխարհս որչափ որ իմ բնակարանս չէ նէ՝ քուկինդ ալ չէ : Որչափ որ զիս չի միտիթարեց՝ այնչափ ալ քեզ պիտի չի միտիթարէ : Կարելի է որ դուն ալ իմ հետս շուտ մը կանչըմիս բոլոր վայելչութիւնները ձգելու : Մանաւանդ որ՝ քու դէպի գերեզմանը ճամբորդութիւնդ իմինէս ալ կարճ կընայ ըլլալ : Մանաւանդ որ՝ կարելի է քեզի աս տարի մեռնիլ :

Չոր նշան :

Մեծն Մբբաղ Պարսից թագաւորը անգամ մը որսորդութեան որ՝ ելեր էր, առտրվանց կանուխ արշալուսին ատենը գեղացի մարդու մը պատահեցաւ՝ որուն չափազանց սգեղութենէն թագաւորին տակի ձին վախցաւ : Թագաւորը գրեթէ ձիէն ինկածի պէս ըլլալով՝ և ասիկա մէկ չար նշան մը սեպելով՝ բարկութեամբ հրաման ըրաւ որ մարդուն գլուխը կտրուի : Եւ բոլոր խղճալի գեղացին բռնեցին ու անիկա գլխատելու վրայ էին, աղաչեց որ իր յանցանքը զրուցեն իրեն : « Բու յանցանքդ՝ ըսաւ թագաւորը, քու չարագուշակ դէմքդ է, որնոր աս առտու ամէն բանէն առաջ տեսայ, և որ մաղ մնաց ձիէս

կըձկերկոր զիս » : « Բիսոս՝ ըսաւ մարդը, ձեր ըսածին նայելով՝ ես ձեր տէրութեանը դէմքին համար ի՞նչ խօսելու եմ, որնոր աս առտու ամէն բանէն առաջ տեսայ, և ան իմ մահունս սլատառաւ կըլլակոր » : Թագաւորը իմաստութեամբ խօսված աս պատասխանին վրայ խնդաց : հրաման ըրաւ որ թող տան մարդը, ու գլխատել տալու տեղը պարզելով արձրկեց անիկա :

Երեւելի :

Երբիկ մարդը զօրաւոր է, կնիկ մարդը գեղեցիկ է : Երբիկ մարդը համարձակ ու յանձնապաստան է, կնիկ մարդը կասկածոտ է ու ինքըզնիքին չի ապաստանիր : Երբիկ մարդը գործի մէջ մեծ է, կնիկ մարդը նեղութիւն քաշելու մէջ : Երբիկ մարդը գուրսը կըփայլի, կնիկ մարդը տանը մէջ : Երբիկ մարդը դիմացինը յաղթելու համար կըխօսի, կնիկ մարդը համոզելու և հաճոյանալու համար : Երբիկ մարդը ամուսնորդութեան, կնիկ մարդը կակուղ ու գլխած սիրտ : Երբիկ մարդը թշուառութիւնը առաջ տեսնալով կարգիլէ, կնիկ մարդը կըթեթեցունէ անիկա : Երբիկ մարդը դիտութիւն ունի, կնիկ մարդը ակորժակ : Երբիկ մարդը դատողութիւն ունի, կնիկ մարդը զգացողութիւն : Երբիկ մարդը արդարութիւն գործածելու էակ մըն է, կնիկ մարդը ողորմութիւն :

Երեսօթայտիան չարիքներու վրայ :

Երեսօթայտիան չարիքները շուտով ճշմարիտ կը լսան՝ երբոր շատ մոմտալու ըլլանք անոնց վրայ, ինչպէս ան՝ որ մեղամարդոտ մոմտութեամբ պատին վրայ մարդու դէմքի պէս բան մը տեսնայ նէ, կընայ երկու իրեք անգամ գրիչով դպչելով՝ անիկա իր մտքով տեսածին նման բան մը ընել :

Խօսակցութեան յարկութիւնները :

Մեր խօսակցութիւնները պարտին չորս մասով բաղկացած ըլլալ. առաջին՝ ճշմարտութիւնով, երկրորդ՝ աղէկ միտքով, երրորդ՝ զուարճութիւնով, և չորրորդ՝ հանճարով :

Լնխոհեմութիւն :

Լնխոհեմութիւնները՝ որ մէկ մարդ մը իր վրան կը բերէ, պէտք եղած խոհեմութիւնը չունենալէն է : Ետ լսէ, ու քիչ խօսէ. քունդէն լեզուն անանկ գործիք մըն է՝ որ աշխարհիս վրայ եղած մեծամեծ բարիքները և մեծամեծ չարիքները անով կը գործըմի :

Մանտրեիկ տղայոց պարտինք ան բաները սորվեցունել՝ որոնք խիստ պիտանի պիտի ըլլան իրենց երբոր կատարելութեան հասնին :

Լըրկակենցաղ կըսաներուն լըայ :

Լըրկակենցաղ կըսվին ան կենդանիները՝ որոնք միօրինակ ջուրին մէջն ալ կապին ցամաքին վրայ ալ : Ըս կենդանիներուն մէկ տեսակն ալ ան կրիաներն են՝ որոնց ստորագրութիւնը հիմայ պիտի բնենք : Ըս կրիային եզը՝ որ բնական ազդեցութեամբ ցամաքը կելլայ հաւկիթ ածելու ու անոնք թխտելու դնելու, ինքըղինքը մարդոց որս բնելու ենթակայ կընեն : Իբ հաւկիթները կակուղ աւազին տակը ծածկելէն ետքը խսկոյն անոնք արեգակին ջերմութեանը կըձգեն, որ ան կլխային տակը բաւական զօրութիւն ունի իր ջերմ ճառագայթներովը անշուշտ ձագերը հանելու : Ըս ջնի ոտքերովը մէկ կամ մէկ քանի ծակեր կըփորէ մէկ ոտք լայնութեամբ, ու երկու ոտք խորունկ, որոնց մէջը սալորաբար հարկը հաւկիթէն հվել կըղնէ : Ըս հաւկիթները կլոր են՝ երկու կամ իրեք մատ տրամագիծ ունին, և մէկ մաշկով մը ծածկըված են որ քիչ մը թրջած մազաղաթի կընմանի : Լը

1 * 4

կրիան ընդհանրապէս տարին իրեք անգամ հաւկիթ կըղնէ թխտելու, տասներհինգ օրի կամ իրեք շաբաթի չափ իրարմէն ետև : Գիշերը գրեթէ միշտ ցամաքը կելլան : Հաւկիթները ելելու համար կակուղ աւազ հարկաւոր ըլլալով, կրիան միայն մարմաւոր ծովեղերքները յաճախ կերթայ. բայց ստոնք ալ շատ անգամ իրենց կերակուրը գտնելու տեղէն հարկաւոր մղոն հեռուն կըլլան : Հաւկիթներուն ելելը ամիս մը չի քշեր. և ութը կամ տասը օրէն ետև ձագերը ծովը կիջնան : Բայց սակայն երած հաւկիթներուն նայելով շատ քիչը կընայ ծովը իջնալ իրենց յատուկ բնակարանը. քանզի ծովեղերքին վրայ ծովի թռչուններուն և տեսակ տեսակ չորքոտանիներուն կերակուր կըլլան : Ապրը յատուկ թշնամի մըն է կրիային, բայց մարդը անկից հվել ինքըղինքը անոնց կորստեանը տուած է : Հարաւային Բմբեյի մէջ Օրինօք գետին քովի բընակիչներուն խիստ երեւելի գործը կրիայի հաւկիթ ժողովէլ է :

Աս դուխին սկիզբը դրված պատկերը կրցուցունէ թէ Հարաւային Մերիգայի ծովեզերքներուն քանի մը կողմերը ու Քուպայ կողին ծովեզերքները ինչ կերպով կրբռնովին կրիաները : Այդ կրիաները թէ և մութը կամ գիշերը կրնտրեն իրենց հաւկիթները դնելու : Բայց ասանկ ալ չեն կրնար խալըսիլ իրենց թշնամիներուն ձեռքէն : Որսորդները առջի իրիկվընէ ծովին եղերքը անոնց համար կըսպասեն, մանաւանդ երբոր լուսին ըլլայ . ու ծովէն ելլալուն՝ և կամ հաւկիթին դնելէն ետը ծովը դառնալուն կամ բերերով ծեծելով կտաննեն անոնք , և կամ շուտով իրենց կռնակին վրայ կըդարձունեն , ժամանակ չի տալով անոնց ինքզինքնին պաշտպանելու կամ թշնամիներնուն աչքերը կուրցունելու թիւրովնին աւաղը վեր նետելով : Արբոր շատ մեծ ըլլայ քանի մը հոգի պէտք է անիկա կռնակին վրայ դարձունելու . և ասոր համար որսորդները միշտ փատեր ու բիրեր կառնեն հետերնին : Աս տեսակը կրիային կըռնակի խեցին անանկ տափարակ է , որ անդամ մը կռնակին վրայ դառնալէն ետքը ալ հնար չէ ինքզինքը շտակ փորին դարձունել :

Քանի մը որսորդներ իրեք ժամէն պակաս ատենին մէջը քառսուն կամ յիսուն կրիայ կրնան դարձունել հաւկիթներով լեցուն : Յորեկը առջի գիշերվան բռնածնին կըկըտրտեն ու միտը և հաւկիթները ամէն ալ կաղեն : Արբեմն մէկ մեծ կրիայէ մը մինչև տասը օխայի չափ դեղին կամ կանաչի մօտ գունով եղ մը կըհանեն . աս եղը վառելու կըգործածեն , կամ նոր հանված ատենը տեսակ տեսակ կերակուրներու մէջ կըդնեն : Արբեմն ալ բռնած կըրիաներնին անոնց կռնակին վրայ կըքաշեն կըտանեն զոց տեղ մը կըպահեն , պէտք եղած ատենը գործածելու համար :

Կանանչ կրիան ալ նմանապէս շատ անգամ ծովը կըբռնեն հանդարտ եղանակին , և լուսին եղած գիշերները , Աս բանիս համար պղտի նաւակի մը մէջ երկու հոգի կըմանան , որոնց մէկը նաւակը կըքաշէ ու մէկայլը բալէնային որսորդութիւն ընողներուն ճանկին պէս ճանկ մը ունի : Արբոր մէկ մեծ կրիայի մը պատահին՝ որ կիմացվի ծովին ե-

րեսը ելած ատենը ջուրը փրփրցունէն , խկոյն ան տեղը կարտորան կերթան որ թող չի տան փախչիլ : Ճանկը բռնողը մէկէն անիկա բաւական զօրութեամբ կընետէ՝ ու կրիային կռնակէն անոր մարմինին կըթափանցէ : Կրիան մէկէնմէկ կսկըսի խորունկը իջնալ , ու որսորդը ճանկին ծայրը կապված չուանը թող կուտայ . և երբ որ կրիան կըտկարանայ արիւնին վաղելով , անատենը նաւակին մէջը կամ ցամաքը կըքաշեն անիկա :

Յահանէս Պրիտին Երազ :

Թի- 7 :

Ասկից ետքը երազիս մէջը տեսայ որ Քրիստիանոսը ու Հաւատարիմը սկսեցին շատ սիրով առաջ երթալ մէկտեղ , և առաջ խօսակցութիւններ ընել ամէն անբաներուն վրայ՝ որ իրենց ճամբորդութեանը մէջ իրենց պատահեր էր . և առաջ Քրիստիանոսը սկսեց այսպէս :

Քրիստիանոս . Ո՛վ պատուական և սիրելի եղբայր Հաւատարիմ , ուրախ եմ որ քեզի հասայ , և որ Աստուած մեր հոգիները առնակ իրար խտունեց՝ որ աս բաղձալի ճամբուն մէջը իբրեւ ընկեր կրնանքկոր մէկտեղ քալել :

Հաւատարիմ . Սիրելի բարեկամ , ես մըտմըտացի որ բուն մեր քաղաքէն քու հետդ ընկերանամ , բայց դուն ինծմէ առաջ ճամբայ ելար . ուստի ստիպեցայ այսչափ տեղը մինակ գալ :

Քրիստիանոս . Ո՛րչափ ատեն Կործանման քաղաքը մնացիր ինծմէ ետե՛ մինչև ճամբորդութեան ելլալուդ ատենը :

Հաւատարիմ . Սիրելի անատենը որ ալ չի կրցայ համբերել . քանզի խկոյն քու ճամբայ ելլելէդ ետեւ մեծ շշուկ մը ելաւ թէ մեր քաղաքը քիչ ատենէն ետքը երկինքէն իջած կըսկով պիտի էրի մոխիր դառնայ :

Քրիստիանոս . Ի՞նչ կըսես , քու զրացիններդ ասանկ խօսեցա՞ն մի :

Հաւատարիմ . Այո . ատեն մը ամէն մարդու բերանն էր աս խօսքը :

Քրիստիանոս . Ի՞նչ սքանչելիք . ասանկ խօսեցան՝ ու անոնցմէ քեզմէ ՚ի զատ մէկը ճամբայ չելա՞ն մի ան վտանգէն փախչելու :

Հաւատարիմ . Թիպէտ և մեծ շշուշ մը

կար ան տեղվանքը՝ ինչպէս որ ըսի , բայց ես չեմ հաւտար թէ անոնք աղէկ մը հաւտացին անոր : Վանդի խօսակցութիւնին տաքյաժ ատենը կը լսէի որ անոնցմէ ոմանք ծաղրաբանութեամբ կը խօսէին քու վրադ և քու ճամբորդութեանդ վրայ , որնոր իրենք անյոյս ճամբորդութիւն կը կոչէին : Սակայն ես հաւտացի և տակաւին կը հաւտամ որ մեր քաղաքին վերջը երկինքէն իջած կըրակով և ծծումբով պիտի ըլլայ . և անոր համար ես անկից փախայ :

Վրէպիւն . Սեր խօսքիպաւկող զրայնին վրայով բան մը չի լսեցիր :

Հասարակ . Եւր Վրէպիւն . լսեցի որ քեզի ընկերացաւ՝ մինչև որ հոսսահաւութեան փողը հասաւ , ուր որ՝ մէկ քանի ներուն ըսածին պէս , փոսին մէջն ալ ինկաւ . բայց ինքը չէր ուզէր որ փոսին մէջը ինչալը գիտցըվի , սակայն ես աղէկ գիտեմ որ ինքը ան տեսակը ցեխով մը պըրըշոր կած էր :

Վրէպիւն . Գրացիները ի՞նչ ըսին իրեն :

Հասարակ . Վանի որ ետ զարծեր է նէ շատ նախատինք կը քաշէ , և ան ալ ամէն տեսակ մարդոցմէ . ոմանք ծաղր կընեն և կընախատեն զինքը , ու հազիւ թէ մէկը գործի մը վրայ կը դնէ զինքը : Հիմայ եւ թըն անգամ դէշ է ինքը , քան թէ քաղաքէն չեղած ատենը :

Վրէպիւն . Բայց ինչո՞ւ համար դէմ պիտի կենան անոր , երբոր իրենք ալ աւար ձգած ճամբան բանի տեղ չեն սեպեր :

Հասարակ . Ի՛նչ , կըսեն թէ , ձգեցէք ատ անախտանք . ինքը փոփոխամիտ մէկն է . ինքը իր դաւանութեանը վրայ շատակ չի կեցաւ : Եւ կը կարծեմ որ Մատուած մինչև անգամ իր թշնամիները վերցուց աւար վրայ շնչելու ու անիկա խայտառակ ընելու , ինչու որ ինքը ան ճամբան երեսէ ձգեց * :

Վրէպիւն . Գուն ճամբայ ելելէդ աւար իր հետը չի խօսակցեցա՞ր մի :

Հասարակ . Ինչո՞ւ մը փողոցը տեսայ զինքը , բայց ան աչքին տակէն նայելով մէկալ կողմը դարձաւ , իր ըրածին վրայ

ամէջող մէկու մը պէս . ուստի ես ալ իր հետը չի խօսեցայ :

Վրէպիւն . Պիտ աղէկ . ես աւար ճամբայ ելելուս ատ մարդուն վրայ յոյս ունէի . բայց հիմայ կը վախնամ որ քաղաքին կործանելու ատենը ինքը պիտի կորսըվի : Վանդի ան ճշմարիտ առակին պէս պատահեցաւ իրեն՝ որ կըսէ , թէ՛ « Եւր նորէն իր փախածին կը դառնայ , ու լուացված խողը տիղմին մէջը թապըլտըկելու » :

Հասարակ . Իմ վախերս ալ ատենք են իր վրայովը , բայց ըլլալու բանին ո՞վ կըրնայ դէմ կենալ :

Վրէպիւն . Եւ աղէկ է՝ եղբայր Հաւտարիմ , ըսաւ Վրէպիւն , որ զինքը թողունք , ու ան բաներուն վրայ խօսինք ուրոնք անմիջապէս մեզի կը վերաբերին : Հիմայ ինծի լսէ թէ եկած ատենդ ճամբուն վրայ ի՞նչ բաներու պատահեցար : Վանդի գիտեմ որ քանի մը բաներու պատահած ես , չէ նէ հրաշքի տեղ դրվելու է :

Հասարակ . Եւ ան ցեխին մէջը ինչալէն աղատեցայ , որուն մէջը կիմանամ թէ դուն ինկար . ու առանց աս վտանգը քաշելու ան նեղ դուռը ելայ . միայն թէ մէկու մը պատահեցայ՝ որ Ենպարկեշտ կը կոչվէր , և ուղեց որ ինծի չարութիւն մը ընէ :

Վրէպիւն . Հատ աղէկ եղեր է անոր որոգայթէն աղատիլդ . Յովսէփ շատ տառապանք քաշեց անկից՝ և քեզի պէս անկից աղատեցաւ : Բայց մաղ մնաց իր կեանքը կը կորսընցունէրկոր : Սակայն ի՞նչ ըրաւ քեզի :

Հասարակ . Չես կրնար միտքէդ անցունել թէ ի՞նչպէս շողոքորդող լեզու մը ունի ինքն . շատ աշխատեցաւ որ զիս իր հետը ետ դարձունէ , խոստանալով՝ որ ամէն կերպով դո՛հ պիտի ընէ զիս :

Վրէպիւն . Ետանկ չէ . աղէկ խղճմը տանքով մը քեզ դո՛հ ընելու խոստումնք չըրաւ ինքը :

Հասարակ . Գուն գիտես որ ես ամէն մարմնաւոր ու երկրաւոր բաներով դո՛հ ըլլալու վրայ կը խօսիմկոր :

Վրէպիւն . Փառք Մատուծոյ որ իրմէն

աղատեցար . Եստուծոյ երեսէն ինկածը աւոր փոսին մէջը պիտի իյնայ * :

Հաւատարմի . Եստուծոյ ամենայնիւ չեմ գիտեր թէ արդեօք բոլորովին աղատե՞ր եմ իրմէն թէ չէ :

Քրիստոս . Եւրոպայի կարծեմ թէ դուն անոր ուղածները կատարելու չի հաճեցար :

Հաւատարմի . Չէ , ես զիս իրօք չի պղծեցի . քանզի հին գիրք մը միտքս եկաւ՝ որ տեսեր էի , որուն մէջը կըսէր թէ , Եւրոպայի բոլոր զօրքերը զօրքեր կը ջնջուեն † : Ուստի աչքերս գոցեցի որ անոր երեսովը չի խաբւիմ ‡ : Եւստեմը ինքը զիս ծաղր ընել ըսկըսեց՝ ու ես իմ ճամբաս գացի :

Քրիստոս . Ուրիշ մէկ զիպուածի մը չի պատահեցար ճամբուդ վրայ :

Հաւատարմի . Երբոր ան բլուրին տակը եկայ՝ որ Դաւիթի թիւն կը կոչուէր , մէկ խիստ ծերունի մարդ մը տեսայ , որ ինծի հարցուց թէ ո՞վ եմ եւ ո՞ր կերթամուր : Ես ալ իրեն ըսի որ ես Եւրոպայի Քաղաքը գացող ճամբորդ մըն եմ : Եւստեմը ծերունին ըսաւ թէ , Դուն մէկ բարի մարդ մը կերեւակուիր . կուգե՞ս իմ քեզի տալու վարձքովս իմ հետս բնակել : Ես ալ անատեւր իր անունը եւ իր բնակած տեղը հարցուցի իրեն : Պատասխան տրւաւ՝ թէ իր անունը Եւստեմ Եւրոպայի , ու Եւրոպայի թեան քաղաքը կը բնակի : Եսոր վրայ հարցուցի իրեն՝ թէ ի՞նչ է իր գործը , եւ ի՞նչ է իր տալու վարձքը : Պատասխան տրւաւ թէ իր գործը Եւրոպայի թեան թեան է , եւ իր վարձքը ան է՝ որ վերջը իս իրեն ժաւանդ պիտի ըլլամ : Եսաւ դարձեալ հարցուցի իրեն թէ ի՞նչ կերպ տուն կը պահէ , եւ ի՞նչ ուրիշ սպասաւորներ ունի : Ուստի ինքը ինծի ըսաւ թէ իր տունը աշխարհիս բոլոր փափկութիւններովը կը կերակրուի , ու իր ծառաներուն բոլորը ինքը ծներ է : Եւստեմը իրեն հարցուցի թէ քանի՞ զաւակ ունի . պատասխան տրւաւ թէ՛ միայն իրեք աղջիկ զաւակներ ունի , որ կը կոչուին Զանկութիւն Սարմնոյ , Զանկութիւն Եւրոպայ , եւ Եւրոպայի թեան թեան Եւրոպայ : Եւ թէ որ ուզեմ նէ անոնց հետը կարգը վիմ :

* Եւրոպայի . Եւր . 14 : † Եւրոպայի . Եւր . 5 : ‡ Եւրոպայի . Եւր . 1 : § Եւրոպայի . Եւր . 22 : || Եւր . 34 , Եւր . 16 :

Վերջը հարցուցի թէ ո՞րչափ ատեն կուգե՞ս որ հետը մնամ . ու ինքը ըսաւ՝ ո՞րչափ որ կապրիմ :

Քրիստոս . Եւրոպայի . վերջապէս ծերունին ու դուն ո՞ր վերջացուցիք բանը :

Հաւատարմի . Ուր վերջացուենք . պիտի առաջ ես զիս գտայ որ քիչ մը հակամիտ եալ եմ ան մարդուն հետը երթալու . քանզի մտածեցի որ շատ դեղեցիկ խօսեցաւ մարդը : Բայց երբոր իր հետը կը խօսէի՝ իրեն ճակատը նայելով տեսայ որ հոն գլուխը կը կարծէր թէ , Եւստեմը իր գործերովը մեղակացեք :

Քրիստոս . Վերջը :

Հաւատարմի . Վերջը իսկոյն կատարելապէս իմացայ թէ ինքը ի՞նչ որ ըսաւ եւ ի՞նչ շողորթորդութիւն որ ըրաւ , երբոր զիս իր տունը տանի գերեզման մը պէս պիտի ծախէ զիս : Ուստի զընկուցեցի իրեն որ խօսքը կըսէր , քանզի ես իր տանը դրանք մօտեցաւ չեմ ուզեր : Եւստեմը սկսեց նախատական խօսքեր խօսել ինծի , ու ըսաւ ինծի թէ աւանակ մէկը պիտի խրկէ իմ ետեւս որ իմ ճամբաս իմ հոգիս պիտի դառնացունէ : Եսանկ ետ դարձայ ես իր քովէն մէկդի երթալու . բայց ճիշտ երբոր ես զիս դարձուցի մէկդի երթալու անտեղէն , ինքը անանկ սատարիկ կամրթեց զիս՝ որ կարծեցի թէ իմ մարմնիս մէկ կտորը փրցուց իր հետը տալու : Եսիկա ինծի կանգել տրւաւ՝ Ո՛հ , ի՞նչ տառապեալ մարդ եմ ես * : Եւստեմ սկսեց իր բլուրնի վրէժ իմ ճամբաս երթալ :

Եւրոպայի . երբոր բլուրնի վրէժ ճամբաս կէս ըլլի՝ ետեւս նայեցայ , ու տեսայ որ իմ ետեւս մէկը կուգարկոր հովի պէս արագ վազելով . տարիկա եկաւ հասաւ ինծի ճիշտ անտեղը , ուր որ ծառատունկ մը կայ :

Քրիստոս . Ես ալ ճիշտ ան նոյն տեղը նստայ որ ինքը զինքս հանգչեցունեմ . բայց քունը իս կոխելով ան նոյն տեղը իս ծոցէս ձգեցի կորսնցուցի աս թուղթը :

Հաւատարմի . Սակայն՝ աղիւլ եղբայր , իս մտիկ ըրէ : Սարգս ինծի հասածին պէս մէկ խօսքով գետինը զարկաւ իս ու մեռելի պէս ձգեց : Բայց երբոր քիչ մը կը կեն ինքը , զինքիս եկայ , հարցուցի իրեն թէ ինչո՞ւ աւանակ ըրաւ ինծի : Ինքն ալ ըսաւ թէ իմ

* Եւրոպայի . Եւր . 26 :

ծածկաբար Մառնին Մառնին հակամտե-
լու համար : Եւ խօսքին վրայ ուրիշ սա-
տիկ հարուած մը տրուաւ իմ կողմէրէս , ու
զիս կռնակիս վրայ գետինը վարկաւ . ուստի
առջի անգամին պէս իբրեւ մեռեալ իր ոտ-
քին տակը ինկայ : Եւ ըստ կրկին ես ինծի
եկայ՝ իրեն կանչեցի որ ողորմութիւն ընէ
ինծի . բայց ինքը ըսաւ թէ՛ Եւ չեմ գիտեր
ողորմութիւն ցուցնել . ու աս խօսքովը
մէյմալ գետինը վարկաւ զիս : Եւ նորա-
կոյս ինքը իմ վախճանս պիտի բերէր .
բայց մէկը վրայ եկաւ , և հրամայեց իրեն
որ զիս ձգէ :

Քրիստոս . Ո՛վ էր ան մարդը որ հրա-
ման ըրաւ իրեն քեզ ձգելու :

Հաւատարմ . Եւ ըստ բերանը զինքը չի
ձանջցայ . բայց քովէս անցնելուն իր ձեռ-
քերուն և կողին ծակերը տեսայ . անատենը
ըսի թէ՛ Եւ իկա մեր Տէրը պիտի ըլլայ : Եւ
սանկ՝ մինչև բլուրին գլուխը ելայ :

Քրիստոս . Եւ քու ետեւէդ համոզ-
մարդը Սովսէսն է : Ինքը՝ մէկը չի ինայեր .
ու ալ ողորմութիւն ցուցնել գիտէ անոնց
որ իր օրէնքին դէմ յանցանք կրնեն :

Հաւատարմ . Եւ առ աղէկ գիտեմ անիկա .
առջի անգամը չէր աս որ ինքը ինծի պա-
տահեցաւ : Եւ ըստ ես ապահով իմ բնակա-
րանս կեցած էի՝ ինքն էր որ ինծի եկաւ ու
ըսաւ թէ իմ տունս գլխուս վրայ պիտի երէ՛
թէ որ ես հոն նստիմ նէ :

Քրիստոս . Բայց դուն Սովսէսէն զատ
վէլէդ ետքը՝ ան նոյն բլուրին գլուխը կայ-
նած տունը չի տեսար մի :

Հաւատարմ . Եւ յո՛ . տանը քովը չեկած
անիկա տեսայ , ու առիւծներն ալ : Սա-
կայն առիւծները կարծեմ թէ քնացած է-
ին , ինչու որ կէս օրի տոնեն էր . և որով
հետեւ իմ առջև տակաւին կէս օր ունէի ,
անոր համար Գունապանին քովէն անցայ՝
ու բլուրնի վար իջայ :

Քրիստոս . Ինքը ճշմարիտ ըսաւ ինծի
թէ քու անցնիլդ տեսաւ . բայց կողքի որ
ան տունը մտնայիր , քանզի անոնք այնչափ
հազուադէպ բաներ պիտի ցուցնէին քե-
զի , որ հաղիւ թէ մինչև մահուանդ օրը պիտի
մոռնայիր անոնք . բայց կողաչեմ , ըսէ ին-
ծի , խոնարհութեան Չորին մէջը մէկուն չի
պատահեցա՞ր մի :

Հաւատարմ . Եւ յո՛ . Տժգոհ անունով մէկու
մը հանդիպեցայ՝ որ շատ կողքի համոզե-
ղիս իր հետը ետ դառնալու . իր պատճա-
ռը ան էր թէ ան ձորը բոլորովին առանց
պատիւի էր : Եւ ան ինծի զրուցեց թէ հոն
երթալովս ամէն իմ բարեկամներու հա-
ճութեանը դէմ բան ըրած պիտի ըլլայի ,
ինչպէս Հաւատարմեան , Գանդղնութեան ,
Ինքնահաճութեան , Եւ խարհային Գառքին
և ուրիշներուն , որոնք՝ իր ըսածին նայե-
լով՝ գիտէ եղեր թէ չափազանց պիտի նե-
ղանան , թէ որ ես ինքըզինքս խնթի տեղ
դնելով այնչափ խոնարհեցունեմ որ աս ձո-
րին մէջէն անցնիմ :

Քրիստոս . Պիտե՛ աղէկ . ի՞նչ պատաս-
խան տրելի իրեն :

Հաւատարմ . Պատասխան տրելի իրեն՝ թէ
բոլոր անոնք՝ որոնց անունները տրուաւ , ի-
րաւունք ունին իմ բարեկամներս կոչելու ,
(քանզի ճշմարտապէս մարմնոյ կողմանէ
անոնք իմ ազգականներս էին .) բայց քանի
որ ճամբորդութեան ելայ ես՝ անոնք ուրա-
ցան զիս , ու ես ալ երեսէ ձգեցի զիրենք .
ուստի անոնք հիմայ ինծի անանկ են՝ որպէս
թէ բնաւ իմ ցեղիս մէջը չըլլային : Եւ ան
իրեն ըսի՝ թէ աս ձորին վրայով ինքը բո-
լորովին ծուռ իմացած է բանը . քանզի պա-
տիւէն առաջ խոնարհութիւնն է , ու իյ-
նալէն առաջ ամբարտաւան ողի մը ունե-
նայը : Ուստի՝ ըսի իրեն , եվէլք կողքեմ
աս ձորէն անցնիլ երթալ ան պատիւին որ
խիստ խելացիները պատիւ սեպեցին , քան
թէ ան անարդ բաները ընտրել՝ որ ինքը
խիստ արժանաւոր կրտսղէ մեր սիրոյն :

Քրիստոս . Եւ ձորին մէջը ուրիշ բա-
նի մը չի պատահեցա՞ր :

Հաւատարմ . Եւ յո՛ , մէկու մը պատահե-
ցայ որուն անունը Լմութ էր , բայց կարծեմ
թէ իմ ճամբորդութեանս վրայ ինծի պա-
տահած մարդիկներուն ամէնէն էվելի ծուռ
անուն մը ունի ինքը : Ուրիշները՝ թէ որ
քիչ մը իրենց դէմ կենայի , կը ձգէին զիս .
բայց աս կաշի երես Լմութ բնաւ չէր ուղեր
ձգել զիս :

Քրիստոս . Ինչո՞ւ համար , ի՞նչ ըսաւ
քեզի :

Հաւատարմ . Ի՛նչ ըսաւ ինծի , հաւատ-
քի ու կրօնքի դէմ հակառակեցաւ : Ըսաւ

Թէ մէկ մարդու մը անարդ՝ ցած ու նուազ
բան մըն է որ հաւատքի բաները բանի տեղ
դնէ : Բայց Թէ զիւրադգամ խղճմտանք ու
նենալը մարդ եղողին վայելուչ չէ . ու Թէ՝
մէկ մարդու մը իր խօսքերուն և բռնած
ճամբաներուն վրայ զգուշութիւն ընելը՝ ա-
նանկ որ ինքըզինքը կապէ արգելէ ան պան-
ծալի ազատութենէն՝ որն որ բոլոր քաջ
մարդիկները կրողործածեն , զինքը բոլորին
ծաղը ընել կուտայ : Ինքը նաև վիճաբա-
նելով ըսաւ՝ Թէ ուժովներուն , հարուստնե-
րուն և գիտուններուն մէջէն միայն քիչերը
կան որ իմ կարծիքս ունենան : Եւ ան քի-
չերն ալ իրենց խելքերը կորսնցունելէն
ետեւ է որ ոչինչ բան մը ձեռք ձգելու հա-
մար բոլոր բաները կամքովնին կուզեն կոր-
սնցունել * : Եւսկից ՚ի դատ հակառակու-
թիւն ըրաւ ան մարդոյր ցած ու խոնարհ
վիճակին ու կարգին վրայ ալ՝ որոնք գլխա-
ւորաբար իրենց ժամանակին ճամբորդներն
էին , և դարձեալ ամէն բնական գիտու-
թիւններու մէջ անոնց ունեցած տգիտու-
թեանը ու խելքի կարօտ ըլլալուն վրայ ալ
վէճ ըրաւ : Անաւանդ Թէ իմ աս տեղս
պատմած բաներէս շատ էվելի բաներու վը-
րայ ալ ինծի դէմ վիճեց , ինչպէս ըսաւ
Թէ՝ ամօթ է լալով ու ողջալով քարոզի մը
տակ նստիլը , ու ամօթ է հաւաքելով և
հեծելով տուն ելթալը . Թէ ամօթ է իմ
մանր մունր յանցանքներուս համար իմ ըն-
կերէս ներում խնդրելը , կամ ուր որ մէկէն
բան մը աւեր եմ նէ՝ անոր հատուցում մը
ընելը : Եւս և ըսաւ Թէ Լեւտաբանական
բարեպաշտութիւնը մարդս մեծամեծնե-
րուն հետ ընկերութիւն ընելէն ետ կըձգէ
անոնց բանի մը մանտրտիկ մոլութիւններուն
համար , (որոնց ինքը գեղեցիկ անուններ
կուտար .) ու անարդ անձերը պատուել և
անոնք ընդունել կուտայ անոր՝ միայն անոր
համար որ անոնք իրեն բռնած հաւատքին
մերձաւոր են : Եւ ասիկա ամօթ չէ՞ մի , ը-
սաւ ինքը :

Քրիստոս . Գուն ի՞նչ ըսիր անոր :

Հատարիմ . Ի՞նչ ըսեմ . առաջ չէի գի-
տեր Թէ ի՞նչ ըսեմ , մանաւանդ որ անանկ
ամէցուց զիս որ արիւնս իմ երեսս կամը-

* Թ . Կորնթ . ա . 26 : 7 , 18 : Գլ . 7 : 7—9 , 3 : 48 :

ցուց . բուն աս Լմօթը իս ամէցուց ու գրե-
թէ բոլորովին յաղթեց ինծի : Բայց վերջը
սկսեցի մտածել՝ Թէ ան՝ որ մարդոց առջևը
բարձր սեպված է , Լստուծոյ առջևը
պիղծ է * : Դարձեալ մտածեցի՝ Թէ աս Լ-
մօթը մարդոց ի՞նչ ըլլալը ինծի կըսէկոր ,
բայց Լստուծոյ՝ կամ Լստուծոյ խօսքին ինչ
ըլլալուն վրայ ամենին բան մը չըսերկոր :
Դարձեալ մտածեցի՝ Թէ դատաստանին օ-
րը մենք աս աշխարհիս պարծենցող հողի-
ներովը չի պիտի դատապարտուինք մահ-
ուան կամ կենաց՝ հապա Բարձրելոյն իմաս-
տութիւնովը ու օրէնքովը : Աստի , ըսի
ինքնիրենս , ինչ որ Լստուած կըսէ Թէ ա-
ղէկ է՝ աղէկ է , Թէպէտ և աշխարհիս բո-
լոր մարդիկն ալ անոր դէմ ըլլան : Եւրդ՝ ո-
րովհետեւ Լստուած հաւատքը կրնորէ , ո-
րովհետեւ Լստուած զիւրադգամ խղճմտան-
քը կրնորէ , որովհետեւ երկնից Թագաւո-
րութեան համար ինքըզինքնին յիմար ընող-
ները ամէնէն իմաստուններն են , ու որովհե-
տեւ ան աղքատիկ մարդը որ կըսիրէ զՔրի-
ստոս , աշխարհիս մէջի ամէնէն հարուս-
տէն ալ հարուստ է՝ որ կառէ զանիկա ,
կորսովէ՝ ուրեմն՝ ըսի մտօքս , ով Լմօթ .
դուն իմ փրկութեանս Թշնամի մըն ես . իս
գերագոյն Տէրոջս կամքին դէմ քեզի հա-
ճութիւն տամ մի , ինտոր հապա ետքը իր
գալուն իր երեսը նայիմ ես † : Թէ որ ես
հիմայ իր ճամբաները ու իր ծառաները
ամօթ սեպելու ըլլամ նէ , ինտոր կրնամ օրհ-
նութիւն ընդունելու յոյս ունենալ : Բայց
ճշմարիտ որ աս Լմօթը շատ կաշի երես
անդամ մըն էր . ճորով կրցայ ինծի հետ
ընկերութիւն ընելէն Թոթվել զինքը . մա-
նաւանդ անատենն ալ կրնէդէր զիս և Քրի-
ստոսնեութեան հետ եղած տկարութիւն-
ներուն մէկը կամ մէկալը միշտ կըփոխար-
ականջէս վար : Սակայն վերջը իրեն զրուցե-
ցի Թէ ոչինչ բան է ալ ասոր վրայ աշխա-
տութիւն կրելը . քանզի ան բաները՝ որոնք
ինքը կարհամարէր , էվելի փառաւորու-
թիւն կըտեսնայի ես անոնց մէջը . ասանկով
վերջապէս աս ձանձրացուցիչ անձը ձգեց
զնայ :

Քրիստոս . Ուրախ եմ՝ ով եղբայրս ,
որ ասանկ քաջութեամբ դէմ կեցար աս

* Գլ . 1 : 27 , 15 : † Սաղ . 7 : 38 :

անդգամին . քանզի ինչպէս որ ըսիր , ա-
մէնէն ալ ծուռ անուն ունի ինքը . ինչու որ
ինքը անանկ կաշի երես է՝ որ ճամբաներուն
մէջը ետեւնուս կուգայ ու կաշխատի որ մեղ
բոլոր մարդոց առջևը ամէնունէ . այսինքն
բարին ամօթ սեպել տայ մեղի : Բայց թէ
որ ինքը լիբը չըլար նէ բնաւ չէր աշխա-
տէր իր բրածին պէս ընելու : Սակայն մենք
շարունակենք իրեն դէմ դնելու . քանզի բո-
լոր իր մեծաբանութիւններովը միայն յի-
մարները կը պատուէ , և ոչ թէ մէկ ուրիշ
ը : Սորոմն ըսաւ . « Եւստոտունները փառք
պիտի ժառանգեն , իսկ անմիտները անար-
գութիւնը պատուեցին » :

Հասարակ . Կարծեմ թէ Բոթին դէմ
դնելու համար Բստուծմէ օգնութիւն խնդ-
րելու ենք , որ երկրիս մէջը ճշմարտութեան
վրայ քաջագոր ընէ մեղ :

Քրիստոս . Շշմարիտ կըսեսկոր .
բայց ան ձորին մէջը ուրիշ մէկու մը չի
պատահեցա՞ր մի :

Հասարակ . Չէ , չի պատահեցայ .
քանզի ատ ձորին բոլոր մնացած ճամբան ու
նաեւ Սահուն Հուքին Ձորը արեգակին
լուսովը անցայ :

Քրիստոս . Քու բանդ աղէկ է եղեր .
աղէկ զիտեմ որ շատ ուրիշ կերպ պատա-
հեցաւ ինծի : Կա ատ ձորին մէջը մանալուս
պէս երկար ատեն սոսկալի կուի մը ունե-
ցայ ան չար թշնամիին Բպողիոնին հետ . և
մտածեցի թէ իրաւցունէ ինքը զիս պիտի
մեռցունէր , մանաւանդ երբոր զիս գետինը
զարկաւ ու իր տակը ձգմեց , որպէս թէ կը-
տոր կտոր ընել կուգէրկոր զիս . քանզի
ինքը իս վար զարնելուն թուրս ձեռքէս թը-
ռաւ , և ինքը ինծի ըսաւ թէ ալ ազատե-
լիք չունիմ . բայց ես Բստուծոյ կանչեցի ,
և ինքը ինծի լսեց՝ ու բոլոր իմ նեղութիւն-
ներէս զիս ազատեց : Ենկէ ետեւ Սահուն
Հուքին Ձորը մտայ , ու սեպէ թէ ճամբուն
կէսը լոյս չունէի : Կարծեցի թէ կրկին
կրկին պիտի ստաննրվէի հոն . բայց վեր-
ջապէս արշալոյսը ծագեց՝ և արևը ելաւ ,
ու մնացած ճամբան շատ դիւրութեամբ ու
հանգստութեամբ անցուցի :

Եւ միայն հարուստ է բարեկամներով՝ որ անոնց
արժանաւորութեանը կընայի , ու չէ թէ շատու-
թեանը :

Քրիստոս . Եւստուծմէ անցին :

Եւստուծ . Եւ Եստուծ ունեցած սիրոյս
մէջը առանց բարոյական հանգամանքե-
րու միայն սիրով շարժված եմ մի . կամ
թէ արդեօք կըսիրե՞մ մի ան Սրբութիւնը
որ տիեզերքին երջանկութիւնը սուրբ կար-
գի վրայ հիմնել կուգէ , որ կը պահանջէ
ինձմէ իմ անձէս է վելի սիրել զինքը , որ
մեղքը հոսարակաց կարգը ու երջանկու-
թիւնը խանդարող բանի մը պէս կատէ ,
որ բուն իմ մեղքերս ալ կատէ և մեղանչե-
լը ինծի կարգիլէ : Կաեւ կըսիրե՞մ ան Եր-
գարութիւնը որ բոլոր էակներուն իրաւուն-
քը կընկատէ , ու տիեզերքին իրաւունքը
պաշտպանելու համար մեղաւորը կը պատ-
ժէ : Կուրախանամ որ ասանկ Եստուծ մը
կը թագաւորէ : Կըսիրե՞մ իր ոտքին տակը
իյնալ ու հողին մոխիրին մէջէն վեր նայիլ
և զինքը աթուին վրայ տեսնալ : Կըհնա-
ղանդի՞մ իրեն՝ ամենամեծ փորձութիւննե-
րուն մէջ : Ուրախ եմ որ բոլոր իմ օգուտս
և ինծի պատահելու դիպուածները իր տնօ-
րէնութիւնովը կը լան : Կապաւինի՞մ իրեն
ամէն բանի համար : Կընամի իրեն յուսալ
բոլոր իմ ժամանակաւոր և յաւիտենական
կարօտութիւններուն համար : Իմ գերագոյն
բաղձնքս է մի անիկա իբրեւ Եստուծ
ճանցըրված ու պատուած տեսնալ : Իմ ան-
կեղծ փափաքս և դիտաւորութիւնս է մի
բոլոր իմ օրերուն մէջը իրեն ծառայել , իր
թագաւորութիւնը ընդարձակելու համար
աշխատիլ , զինքը ամէնուն ճանցունելու
ջանք ընել : Կըսիրե՞մ իր առջևը դանդ-
վիլ և իրեն հետ հաղորդակցութիւն ընել
աղօթքով : Իր հոն ըլլալուն համար է մի որ
ես երկինքը երթալ կը բաղձամ : Եւ որհա-
կալ եմ իրեն՝ իմ բանական մարդ ստեղծ-
վելու համար , իմ անհամար միջթարու-
թիւններուն և իմ անմահ յոյսերուն համար :
Իր ասանկ սիրոյն համար ինքը զինքս անկա-
րող կը ճանձնամ փոխարէն մը հատուցա-
նելու , և ինքը զինքս իբրեւ յաւիտենական
պարտաւոր մը կըսեպեմ մի :

Օրէն . Եստուծային օրէնքը կըսիրե՞մ
մի : Գերազանց բան մը կերեւայ ինծի որ
Եստուծ բոլոր անձնասիրութիւնը՝ հպար-
տութիւնը՝ և հեթանոսաբար արարածնե-
րուն վրայ սէր ձգելը կարգիլէ , ու կը պա-

հանջէ մարդոցմէ բոլոր սրտովնին զինքը սիրել և իրենց ընկերները իրենց անձերնուն պէս : Վերադանց բան մը կերևայ որ Մատուած ասանկ զօրաւոր միջոցներով աշխատեցաւ աս հաճելի և խաղաղարար բընութիւնը տարածելու մարդոց մէջ , ան վախճան ուրախութիւններով անիկա վարձատրելու խոստանալով , և ընդհակառակը յաւիտենական մահով պատժելու սպառնալով : Ըն սպառնալիքները և անոնց դորձադրութիւնը արդարութեամբ եղած կերևայ մի : Ըս օրհնեալ Օրէնքը որ Մատուոյ սիրտէն կը բխէ՝ ինչպէս որ առաւ մը իր աղբիւրէն , կը ցուցնէ՝ ինծի զինքը ան իսկ և իսկ սիրովը լցված , որնոր Օրէնքը կը պահանջէ :

Մեք . Երբոր Մատուոյ վրայով խիստ զարդ գաղափարներ ունենամ նէ , մեղքին վրայով խիստ խորունկ զգացում ունենալըս կիմացունէ՞ մի ինծի . մեղքը կատեմ մի , և զխաւորաբար անիկա անոր դէմ ըլլալուն համար կը լայ մի իմ ատելս : Կրփափաքիմ անկից ազատելու՝ ուրիշ մէկ դէշ բանէ մը ազատելէն է վէլ : Ընդհանուր սրբութեան կը բաղձամ անբարբառ հեծութիւնով մը . և աս ալ չէ թէ այնչափ վարձքի արժանաշալու համար՝ հապա արժանք և Մատուոյ կամացը հաճելին աս ըլլալուն համար կը նեմ մի : Կերքին մեղքերուս մնացորդները իմ ամենամեծ հոգս և բեռս եղած են մի : Յաւիտենական մահուան արժանի ըլլալ ճշմարտապէս կը զգամ մի : Ինքըզինքս կատեմ , և հողի ու մոխորի մէջ կապաշխարեմ մի : Կապաշխարութիւնը կը սիրեմ մի : Մատուոյ ոտքը ցած կուկ հողին մէջը էյնալը և մեղքերուս համար ողբալը իմ հոգիս անխմանալի բերկրութիւնով կը բեցունէ՞ մի : Ընդհանրապէս խիստ անարժան ըլլալ որչափ շատ կիմանամ նէ , արդեօք իմ ներսի դիս այնչափ ալ շատ երջանկութիւն կը զգամ մի : Բնաւ երբէք ինքըզինքս բոլորովին կործանած տեսայ մի , անկարող զՄատուած համոզելու որ ինքը իմ սիրտս փոխէ և իմ մեղքերս ներէ , և իմ անհնարին չարութենէս զիս դարձունէ . նոյնպէս անկարող ես ինքիւրմէս բարի բան մը խորհելու , և անտեսելու ես զիս իբրեւ անօգնական և մեռեալ անոր կենդանացուցիչ զօրութեանը ու ողոր-

մութեանը յանձնեցի՞ մի : Իմ՝ փրկիչի մը մեծ կարօտութիւն ունենալ տաանյ մի , ուրուն միջնորդութիւնովը միայն ան զօրութիւնը և ողորմութիւնը կրնար ընդունիլ : Քրիստոս . Ինծի ճշմարիտ կերևայ թէ Քրիստոս մեղաւորներուն համար մեռաւ , անոնց պատժը վերցուն փոխարէնը ինքը պատժը վերցուն : Կատարեալպէս կը հաւատամ ան երդումին՝ որով Մատուած իր որդին աշխարհի Քահանայապետը կարգեց , ու մեղաւորներուն համար անոր բրած պատարագը ու միջնորդութիւնը ընդունել հաստատեց : Ստուգապէս կը հաւատամ ան հրաւերքին և խոստմունքին ճշմարտութեանը՝ թէ ինծի համար ալ է , և թէ Մատուած իրաւցունէ Քրիստոսի համար պիտի ընդունի զիս , թէ որ շիտակ իրեն երթամ : Բովանդակ Սուրբ Վիրքը ինծի առաջ երևցածէն է վէլի ճշմարիտ և պատուական կերևայ մի : Երդեօք կը գտնամ թէ հարկաւոր է ինծի բուն իմ անարդութեանս և Մատուոյ սքանչելի սրբութեանը վրայով գաղափար մը ունենալ , որ ան փառաւորեալ Քահանայապետին մի ըլլալը իմանամ : Եւ ան փառաւորեալ ու Մատուոյ ընդունելի ըլլալուս այնչափ հարկաւոր Քահանայապետին գաղափարը ինծի զգալ կուտայ թէ ես ապականեալ և անարդ մէկն եմ : Երդեօք ճշմարտապէս իր մահուանը կապաւնիմ , հաւատալով թէ իմ ներողութիւն գտնալուս սկիզբը և պոտճաւը անոր մահն է : Երդեօք կըյուսամ թէ բոլոր իմ ընդունելութեաններէս իբրեւ թէ իրեն արժանաւորութիւնովը պիտի ընդունիմ : Երդեօք ինքըզինքս իր միջնորդութեանը կըյանձնեմ : Երդեօք կըյոյսանամ՝ որ բոլոր իմ անարդութիւնովս՝ որչափ որ ըլլայ նէ , իր միջնորդութեամբը կըյամ Մատուոյ երթալ : Երդեօք կըյոյսանամ թէ ինքն է ան միջնորդը՝ որուն ձեռքը բոլոր աշխարհ Մատուոյ կուգայ . և կը բաղձամ որ ամէն մարդիկ զինքը տեսնային իր եղածին պէս , ու իր միջնորդութիւնովը առ Մատուած գային : Երդեօք աս կերպ փրկութիւնը՝ օրէնքին առմէն սրբազան սկզբունքները կը բլէն , Մատուոյ զարմանալի կատարելութիւնները յայտնելէն , ու յանցաւոր աշխարհը փրկելէն է վէլի փառաւորեալ բան մը կերևայ :

մի : Արդեօք բոլոր սրտով կրփափաքիմ ու
րիշ ճամբով փրկութիւն չի գտնալու :
Արդեօք Վրիստոս իմ հոգիիս պատուական
է մի : Հազարներուն մէջը ամէնէն գլխաւո
րը և բոլորովին սիրելին ան է մի : Արդեօք
Յիսուս Վրիստոս իմ Տէրոջս հետ բաղաւ
տելով ամէն բաները կղկղանք կրփաքիմ
մի : Արդեօք մեղքի և աշխարհի նայելով
իր խաչը զիս խաչը կը հանէ՞ մի : Արդեօք
ես իմ անձս իմ չըլլալ հապա դնով ծախու
առնելով ըլլալ կիմանամ մի : և բոլոր
սրտով ինչ որ եմ և ինչ որ ունիմ նէ՞ բո
լորը իմ փրկիչիս ծառայութեանը կընուի
րիմ մի : Արդեօք իմ կարողութիւններս՝ իմ
ժամանակս՝ իմ զօրութիւնս՝ իմ ստացուած
քս՝ իմ բարեկամներս՝ իրեն յանձնելով :
և ինքը կանչելուն պէս՝ բոլորն ալ ձգելու
պատրաստ եմ մի : Արդեօք ինքը զինքս ու
րանալու և մինչև անգամ իր անունին հա
մար մեռնելու կամք ունիմ մի : Արդեօք ա
մէն ուրիշ բաներէն ելելի իր թագաւորու
թիւնը յառաջացած տեսնալ կըցանկանմ
և երբոր անիկա տեսնամ մեծամեծ հարս
տութիւններու վրայ ուրախանալէն ելելի
անոր վրայ կուրախանամ մի : Արդեօք Աս
տուծոյ Վառը իր Զօրը աթոռին վրայ՝ ու
բոլոր երկինքը գտնըվողներէն ներբողւած
ու պատուած տեսնալը ինծի զմայլելի է մի :
Արդեօք հոն գտնըվիլ և իմ փառաց պսակս
անոր ոտքը ձգել և իմ փրկութեանս բոլոր
փառքը իրեն ընծայել կրփափաքիմ մի :
Արդեօք ասիկա իմ երկինքը գտնըվելուս մէկ
ամէնաբաղդը մասը պիտի ըլլայ մի :

Հնազանդութիւն . Աստուծոյ բոլոր պատ
ուիրաններուն հնազանդութիւն ընելը ին
ծի սովորութիւն ըրե՞ր եմ մի : Միայն մէկ
մեղք մըն ալ չի կայ որ ես սովորաբար կը
գործեմ : Միայն մէկ զանցառութիւն մը չի
կայ որ ես սովորաբար կընեմ : Աստուածայ
ին հեղինակութեանը վրայ սրբազան հա
մարում մը ունենալով իմ գործքերս կընա
րեմ ու անոնց կը հետեւիմ մի : իմ ծախքերս
կը չափաւորեմ և իմ ուրիշներուն հետ
կեցցադավարութիւնս կը կանոնաւորեմ մի :
Ճամէ՞ի ժամ աս հեղինակութեանը վերա
բերեալ զգացմունքով կը գործեմ մի : Ար
դեօք սովորաբար Աստուծոյ սիրովը գործքի
կը շարժիմ մի : որ պաշտօնեսայի պէս իրեն

ծառայեմ և սրբութեամբ ապրիմ՝ ու իմ
բռնած կրօնքս՝ իմ անձնասիրութիւնս : հը
պարտութիւնս : և աշխարհիս վրայ ունեցած
սէրս կընուածեցունէ՞ մի : և զիս հետզհե
տէ ընկերասէր : խոնարհ : և աշխարհի հա
մար մեռած : ու ինքը զինքս Աստուծոյ մա
տուցած կընէ՞ մի :

Եւ ինչե՞րէն : Աշխարհիս երեսին վրայ
մէկը կայ մի սրուն վնաս հասցունել ուղեմ :
որուն թշուառութեանը վրայ խնդամ : որուն
բարի չի կամենամ : որուն թէ որ կընամ նէ
օգնութեան չի համեմ : Գործիւնակ իմ
արհեստակիցիս կամ պատուակիցիս մէկը
ինծմէ ելելի յառաջադէմ ըլլալով՝ իմ ընե
լու շահիս կամ ընդունելու պիտիւիս մէկ մա
սըն ալ ինքը առնէ նէ : արդեօք կըցաւիմ իր
վրայ թէ որ ինքը մէկ ուրիշ մը վնասվի
նէ : Իմ կիրքովս նոյնը կընեմ իրեն : ինչ
որ իրաւամբ կուղէի թէ ինքը ինծի ընէ :
Բոլոր մարդկանց վրայ ելելի բարեբարու
թիւն մը ունենալ կիմանամ մի : քան որ չափ
առաջ կիմանայի : Եւ մէն օր իմ կարողու
թեանս չափ անոնց բարեք ընելը խղճմը
տանք կընեմ մի : Եւ մէն օր մանր բաներուն
մէջը անգամ : ուրիշներուն համար ես զիս
կուրանամ մի : Կարողութեանս հասածին
չափ աղքատներուն կողովիմ : Իմ բոլոր տի
քս եղածներուն հոգեւոր օգուտին կը բաղ
ձամ մի : և իմ ըրած աղօթքներէս ու անոնց
հետը իմ օգտակար խօսակցութիւնէս բաղ
ձանքս յայտնի կերեալ մի : Շշմարիտ Վը
րիստոնէից ընկերութիւնը և անոնց բարի
վարքերը յատկապէս կըսիրեմ մի :

Աղեքախտութիւն խաղցոյ :

Աստուծոյ մեղի ըրած ողորմութիւնները փո
շին մէջը կը գրենք , բայց քաշած նեղութիւն
ներնիս մարմարին քարի վրայ կը բանդակենք .
մեր յիշողութիւնները շատ աղէկ կը ծառայեն մե
զի նեղութիւններնիս միշտ յիշել , բայց ընդու
նած ողորմութիւններնիս պլանդակաբար միշտ
կը մոռնանք .

Աս կանքիս մէջը միայն մէկ բան մը կայ որ ստոյգ
է , այսինքն մահը . և սակայն մենք անանկ կապ
րինք , որպէս թէ ամէն ուրիշ բաները ստոյգ են ,
ու մահը միայն դիպուածական բան մըն է :

Ղերմակուի Լըծի, Խա՛ Տաղ Լըծի:

Մաեկրայի հաշակաւոր ջրվէժը նշանաւոր հանգստարան մըն է աւ. Թռչուններուն՝ ոչ միայն հոն դռնըմած ձուկերուն համար, հապա նաեւ սկուռներու՝ եղջերուներու, արջերու՝ և բազմատեսակ ուրիշ կենդանիներու մեռած մարմիններուն համար, որոնք ջրվէժին վերի կողմէն դետէն անցնելուն ջուրին սաստիկ ընթացքը գերեմք առած ու ան ահագին բարձրութենէն վար նետած է. աւ կենդանիները հոն քարերուն մէջերը աղիւ կերակուր կը լլան անդդերուն՝ ագլաւներուն և Ղերմակուի Լըծիներուն, որոնցմէ աւ վերջններուն վրայ աւ ներկայ պատմութիւնը պիտի ըլլըվի:

Բնազնիները շատոնց դիտէին աւ Թռչունը՝ արեւելեան և արեւմտեան երկիրներուն մէջը հասարակ ըլլալուն, և երբեմն ապէս հիւսիսային լայնութեան վերջին աւ տիճաններէն մինչև այրեցած դօտիին տակի սահմաններուն մէջը դռնըմելուն. բայց գլխաւորաբար ծովի մօտ եղած տեղերը, ու լիճերուն և մեծամեծ գետերուն եղեբքները: Բնականաբար սաստիկ ցուրտի դէմ դնելու համար կաղմըմած ըլլալով, հաւա սարապէս ծովի ու ցամաքի բերքերով կերակրուելով, մինչև անգամ փոթորիկի հովերէն հվել շուտով Թռչելու կարողութիւն ունենալով, մարդէն ի զատ ուրիշ բանէ մը

երկիւղ չունենալով, ու երկնից բարձրութենէն՝ ուր որ ինքը կը թռչի՝ մէկ նայւածքով՝ մը ան լայնատարած անտառներուն՝ դաշտներուն՝ լիճերուն և Ովկիանոսին վրայ նայելով, ամենեւին հող չընէր եղանակներուն տեղ տեղ փոխվելը. քանզի քանի մը վայրկեանին մէջը ամառէն ձմեռը կըր նայ անցնիլ, օդին վարի սահմաններէն վերի սահմանները կընայ ելլալ՝ ուր որ յատենական ցրտութեան մէջ կը մտնայ, ու անկից երկրիս այրեցած դօտիին կամ բեռային սառնապատ սահմանները կիջնայ ինտոր որ ինքը ուղէ: Ուստի իր բնական երկիրներուն մէջը ամէն եղանակի կը գտնըվի, բայց ձուկի վրայ շատ սէր ունենալուն համար հվելօք կը նորէ անանկ տեղ բը նակիլ որ վերը յիշեցնիք:

Չկնորսութեան ատենը շատ սքանչելի կերպով կը ցուցնէ իր բնութեանը հանգամանքները՝ որ է կատաղի՝ մտաճող՝ համարձակ ու բռնաւորական. ասոնք իր բը նութեանը անանկ հանգամանքներն են որ երբեմնապէս ի գործ կը դնէ, բայց անգամ մը անոնք ձեռք առնելու ըլլայ նէ մէկ բան մը չի կընար իրեն դէմ կենալ: Բարձր տեղ մը ծառի մը վերի ուտին վրայ ելլալով՝ ուրկից մօտը եղած ծովեղբայրին և ծովին ընդարձակ տեսարանը կերևայ, կը Թռի որ իրմէն ցածը եղած զանազան Թռչուն

չունենալուն զգալունքներուն վրայ հանդարտութեամբ կըմտածէ : Եսոնց ամէնէն բարձր ուրիշ Թուշուն մը կըստորոտի՝ որուն գործը իսկոյն իր բոլոր մտածութիւնները մէկդի կընէ : Ենոր Թեւերուն չափազանց լայնաբաց կորութեանէն՝ և օդին մէջը իսկոյն կանկ աւանդէն կըճանճնայ որ ձուկ որսացող բազէն է, և մէկ որսի մը վրայ կիջնայ կոր : Եսիկա տեսնալուն իր աչքերը կըլաւն, ու կիսաբաց Թեւերով ոստին վրայ ինքրզինքը կշառելով կընայի Թէ բանին վերջը ո՛ր պիտի կայանայ : Չկնորս բազէն ալ երկինքէն իջած նետի մը պէս վար կիջնայ, որուն Թեւերուն ձայնը արծիւին ախանջին հասնելուն բազէն ծովին մէջը անյայտ կըլայ, իր բոլորտիքը եղած ալիքնէրը փրփրցունելով : Ես միջոցիս արծիւը հվելի զգուշութեամբ կըդիտէ կընայի, ու Թուշու համար իր վեղը շտկելով կըտեսնայ որ ձկնորս բազէն անգամ մըն ալ ջուրը կըմտնայ իր որսին հետը կուռելով, և նորէն օդը կըլայ ուրախութեան ձայնէրով : Եհա մեր դիւցաղն արծիւին սպասածը ասիկա է, որ ատեն ինքրզինքը օդին մէջը նետելով իսկոյն կուգայ կըմտնայ բազէին . հիմայ-ասոնց իւրաքանչիւրը բոլոր զօրութեամբ կըջանայ մէկալէն բարձր ելլել, ու օդին մէջը երևելի տեսարան մը կըլայ ատոնց կուռելով : Բայց արծիւը իսկոյն կըյառաջէ, ու ճիշտ իր Թշնամիին համեմու վրայ որ ըլլայ՝ անիկա յանկարծ ճիւղ մը կըձգէ՝ որ հաւանականաբար յուսահատութենէ կամ իր Թշնամիէն քաշած զըրկանքէն առաջ եկած կըկարծրվի, ու անանկ՝ ձուկը բերնէն կըձգէ : Երծիւը անգամ մը ինքրզինքը կշառելով որպէս Թէ աղէկ մը իր նպատակին շտկելով համար փոթորիկի պէս կիջնայ, որսը ջուրը չին կած անիկա կըյափշտակէ, ու անիրաւութեամբ ստացած իր աւարը ըլլութեամբ անտառներուն մէջը կառնէ կըտանի :

Եստատեան-Թեւան վրայ :

Ետեալ պարբերութիւնը գրող հեղինակը Եստուոյ քանի մը գլխաւոր ըստորդէլիքները մտածելէն ետեւ՝ որ մեր միտքերուն մէջը անոր վրայով մեծ և ար-

ժանաւոր ըմբռնումներ յարուցանէ և մեր սիրտերուն մէջը սուրբ սէր մը ձգէ՝ որ շատ յարմար ու վայելուչ է մեր վիճակին ու ամէն օրվան իրմէն կախեալ ըլլալուս, ասանկ կըյառաջանայ խօսիլ : Ո՛վ այնչափ կոյր և տկար ըլլալու է՝ կըսէ, որ մէկ վայրկեան մը մինչեւ անգամ իր մտքէն անանցունէ՝ կամ Եստուոյ գոյութիւնը ուրահալ, և կամ անոր նախախնամական տեսչութիւնը տիեզերքիս վրայէն վերցունել : Եսանկ անձը արդարեւ խղճալու արժանաւոր է, և զարմանալ պէտք է իր վրան :

Եստատեաններուն անտեղի կարծիքը ան է՝ Թէ աշխարհի նիւթը՝ յաւիտենից կար, և Թէ անոր ամէն մասունքները շարունակ շարժելով՝ անհամար փորձերէն ետքը վերջապէս անանկ մէկ տեղ եկան միացան որ աղէկ կարդի մը մէջ մտան, ուր որ հիմայ կըտեսնանք անոնք . կըսեն Թէ մարդիկ պիտա առաջ սունկի նման երկրի ցեխէն ու կաւէն ելան . Թէ անոնց ամէն խորհուրդները և հոգի ըսած բաներնուն բոլորը միայն հիւլէի մանր մասունքներուն գործողութիւնները և անդրադարձութիւններն են : Թէ աշխարհի բոլոր կարգը և անոր մէջի բոլոր էակները ուրիշ բան չեն՝ հապա լոկ հիւլէ և շարժումն, հիւլէն ինքրզինքը այսինչ և այնինչ ձևի մասունքներուն բաժնէրով՝ և շարժումը ինքրզինքը այսինչ և այնինչ տեղերու և դարձութեան ու արտողութիւններու տանելով . Թէ մարդիկ աղէկ անդին կըցաթկուտեն ու կըլաղեն ինչպէս որ իրենք յարմար կըսեպէն, և սակայն ամէն բան կարգի կանոնի մէջ կըպահեն, որ ատեն ամենեկին անոնք կառաւարտող Եստուած չի կայ, կամ ան Թմրած Եստուածը քնացած նստեր է երկինքը՝ ամենեկին անոնց բանին չի խառնըվելով : Եհա ատոնք են ան խաբված հոգիներուն մէկ քանի վայրենի և այլանդակ կարծիքները, որոնց յիշատակութիւնը անգամ կըյուսացվի Թէ բաւական է իրենց ստութիւնը ցուցնել :

Քանզի Թէ որ մէկը աղէկ մը խորհելու ըլլայ նէ՝ կընայ արդեօք կեղծաւորիլ Թէ տիեզերքին ան մեծ և սքանչելի կազմութիւնը դիպրւածով եղած է : Ել աղէկ էր որ քսէր Թէ ատենօք անգամ մը խել մը քար ու փառ, երկաթ՝ կապար և ուրիշ գոյա-

ցութիւններ դիպուածով մէկ տեղ հաւքը վեցան Կոստանդնուպոլիս, ու հոն սկսեցին իրենցմէ դործովիւ քարերը ինքըզինքին տաշեցին, դերանները ինքըզինքին շտեղցին, երկաթը ու կապարը ինքիւրենուն իրենց յատուկ տեղերը դրվեցան, և տասն կով Եւս Սօֆիա ըսված ան հոյակապ տաճարը լումնցուցին առանց ճարտարապետի մը ձեռք զարնելուն: Եւ սակայն՝ տխրոս իրենց, աշխարհիս մէջը ամէնէն մեծ և սքանչելի շէնքը ինչ ըսողատութիւն կրնայ ունենալ բոլոր տիեզերքին ահագին կազմութեանը հետ: Աւրին Ենաստուածը բոլոր ուրիշներէն էվելի շատ դիւրահաւատ է, ուրուն կարծիքը անանկ ուղանդակաբար ու ժողոված է՝ որ կը հաւատայ թէ Գիպուածը՝ որ տուն մը չի կրնար շինել, աշխարհ մը կը ցաւ շինել: Թէ Գիպուածը՝ որ մէկ դաշտի մը պատկերը չի կրնար նկարել, բոլոր բուսականները կը ցաւ գոյութեան բերել: Թէ Գիպուածը՝ որ մէկ ժամացոյց մը չի կրնար շինել, բոլոր կենդանիները կը ցաւ կաղմել:

Եսկից ի զատ կան անձինք ալ՝ որոնք ինքըզինքին բառերով բաւականացնելով՝ աշխարհիս կաղմութիւնը էվելոք Բաղդի կամ Բնութեան կընծային, քան թէ Գիպուածի: Եվէկ կընեն որ առ վերջնիս աշխարհի կաղմութեանը պատճառ ըլլալուն դէմ կը կենան: Քանզի իրօք կերևայ թէ միայն Գիպուած բառը կայ որով բանի մը պատճառը չի դիտանիս կըլայտենք: Ճշմարտութիւն Գիպուածը ոչինչ է, և բնաւ ինքիւրմէն բան մը չի կրնար աւաջ բերել: Սակայն Բաղդին վրայ խօսելով՝ ան ալ ուրիշ բան չէ՝ բայց դիպուածներու յաջորդութիւն մը, և ան կապակցութեանը պատճառին վրայ բան մը չի ցուցներ: Գանք որ Բնութիւնը՝ ինչ որ նշանակվի նէ առնով, իր Օրէնքները հարկաւ սրբաթին ցուցնել Օրէնդիւր մը ունենալ, և հետեւապէս ան Օրէնքները կարգադրողէն պղտիկ ըլլալ: Եւ թէ որ բնական կամ երկրորդ պատճառներ նշանակողի մտօք գործածվի, տակաւին ասոնք ալ ուրիշ բան չեն հապա անպայ հիւլէին անկենդան շարժմանները, կամ ընդ իշխանութեամբ եղած արարածներուն կամուր շարժմանը:

Ներքեւ քրոնց մէկը ուղղակի դործողութիւնը և միւսը ազատ Թոյլտուութիւնն է անոր՝ որ բոլորին վրայ կը տիրէ: Ենանկ որ առնիւթին վրայով բոլոր մեր մտածութիւնները և քննութիւնները բոլոր արարածոց մի միայն պատճառին կը տանին կը հասցունեն մեզ:

Սէկը թող չի խորվի՝ կարծելով թէ հոգին տարախոխիկ ատերը մարմնին ատերէն քիչ են: Եվելի մեծ են անոնք, էվելոք սոսկալի հիւանդութիւններ կը բերեն անոնք, էվելի խորունկ կաղքեն, և էվելոք անկասկածաբար կը տարածին:

Աւրիշներուն զաւկին չափազանց պատիւ և չափէն քիչ սէր կը ցուցնենք, չափէն քիչ առջինէն և չափազանց երկրորդէն ցուցնելով բուն մարմններուն:

Բարեկամ քնարէն՝ լայ:

Երբոր բարեկամ մը ընտրելու ըլլանք, ամէնէն առջի բանը իր առաքինութիւնը պարտինք մտմտալ:

Ենոնք՝ որ առաջագրութիւն մը կընեն Եստուծոյ պատուիրանքները պահելու, պէտք է որ չարագործներուն հետ ընկերութիւն ընելէն հրաժարին:

Շառնայոյ:

Յամի Տեառն 1815էն մինչև 1835ը՝ քան տարւան միջոցին մէջ Պառնսպի ժողովուրդը 29,500,000էն 33,540,910ի հասաւ: Եմանապէս Պառնսպի ցորենը և էվելոք շատցաւ այսչափ միջոցին մէջ: 1815ին եղած ցորենը 30,460,791 էքթօլէթրայ էր, ու 1835ինը 71,684,484 էքթօլէթրայ էր: Սէն են ան բարութիւնները՝ որ խաղաղութիւնը և հողագործութիւնը կը պարգենէ: 1815էն առաջ եղած երկար և արինաւհեղ պատերազմները Պառնսպի ժողովուրդը և հարբատութիւնը գրեթէ հասցուցին:

Պառնսպի օրագրութիւններուն մէկը կըսէ թէ՛ Պլեքիոմի Տէրութեան մէջ Պարհուէնցի կին մը արբեցութեան տալով ինքըզինքը մօտերս ինքնիրենը բռնկեցաւ ու երեցաւ: Երբօք դատնիւրները կը պատմեն թէ կրակը իր բերնին մէջէն սկսեց ու անկից կուրծքին ու թևերուն տարածեցաւ: Տես արբեցութեան հետեւնքը, որով ինչպէս վախճանի մը կը հասնի մարդ: Երբեմն կը լայ և՛ որ երկար առնէ ինքըզինքը արբեցութեան տըռոյ մարդուն շունչը կանթեղին լուսին գալելով կը բռնկի ու կէրէ մարդը: